

POSTANOWIENIE

Dnia 25 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak (sprawozdawca)

SSN Iwona Koper

w sprawie z wniosku Gminy Miasto R.

przy uczestnictwie S. C., A. B. i małoletniego K. B. reprezentowanego przez
przedstawicieli ustawowych A. B. i P. B.

o stwierdzenie nabycia spadku,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 maja 2012 r.,

na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 25 lutego 2011 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Zaskarżonym przez wnioskodawcę – Gminę Miasto R. postanowieniem z dnia 25 lutego 2011 r. Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy od postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 12 maja 2010 r. W sprawie tej poczyniono następujące ustalenia.

Spadkodawca Z. C. zmarł 10 stycznia 2009 r. w S., a ostatnio stale zamieszkiwał w R. W chwili śmierci spadkodawca był rozwiedziony. Z małżeństwa spadkodawca miał dwie córki S. C. i A. B. Dzieci pozamałżeńskich ani przysposobionych nie miał. Zmarły nie pozostawił testamentu. Nikt ze spadkobierców nie został uznany z niegodnego dziedziczenia, ani nie zrzekł się dziedziczenia. W dniu 18 czerwca 2009 r. S. C. aktem notarialnym odrzuciła spadek po Z. C. W dniu 25 czerwca 2009 r. A. B. aktem notarialnym także odrzuciła przedmiotowy spadek.

Postanowieniem z dnia 14 października 2009 r. Sąd Rejonowy zezwolił A. B. i P. B. jako rodzicom i przedstawicielom ustawowym małoletniego K. B. na złożenie świadczenia o dorzuceniu spadku po Z. C. w imieniu małoletniego K. B. Na rozprawie w dniu 12 maja 2010 r. A. B. jako przedstawiciel ustawowy małoletniego K. B. złożyła oświadczenie o odrzuceniu przez niego spadku po Z. C.

Wnioskiem z dnia 24 marca 2010 r. Gmina Miasto R. wniosła o stwierdzenie nabycia spadku po Z. C. na rzecz córek S. C. i A. B. po ½ części. W odpowiedzi na wniosek uczestniczki wskazały, że spadek po Z. C. odrzuciły, a więc nie są spadkobiercami zmarłego. Postanowieniem z dnia 12 maja 2010 r. Sąd Rejonowy stwierdził, że spadek po Z. C. zmarłym dnia 10 stycznia 2009 r. w S., a ostatnio stale zamieszkałym w R., na podstawie ustawy nabyła Gmina Miasto R. w całości.

Rozpoznający apelację wnioskodawcy Sąd Okręgowy, po uzupełnieniu materiału dowodowego zgromadzonego w I instancji (art. 382 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), przyjął za trafne stanowisko Sądu Rejonowego, że początek biegu 6 miesięcznego terminu o jakim mowa w art. 1015 § 1 k.c., dla małoletniego K. B. rozpoczął się 25 czerwca 2009 r. tj. w dniu kiedy przedstawiciel ustawowy tego dziecka złożył oświadczenie o odrzuceniu spadku. W tym bowiem dniu małoletni

dowiedział się o tytule swojego powołania. Termin 6 miesięcy (o jakim mowa w art. 1015 § 1 k.c.) do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku przez tego małoletniego został zachowany, bowiem przed upływem tego terminu (w czerwcu 2009 r.) matka małoletniego wystąpiła do Sądu Rejonowego Sądu Rodzinnego z wnioskiem o wydanie zezwolenia rodzicom na odrzucenie imieniem dziecka spadku po Z. C. Sąd ten wydał w dniu 14 października 2009 r. postanowienie zezwalające na odrzucenie spadku, które to postanowienie uprawomocniło się w dniu 6 listopada 2009 r.

Zgodnie z art. 101 § 3 k.r.o. rodzice przed złożeniem oświadczenia o odrzuceniu imieniem małoletniego K. B. spadku musieli uzyskać zezwolenie sądu opiekuńczego na tę czynność, jako czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka. Odrzucenie spadku imieniem dziecka jest bowiem czynnością, która przekracza zakres zwykłego zarządu jego majątkiem. Zezwolenie sądu opiekuńczego wydane zgodnie z art. 101 § 3 k.r.o. stanowi podstawę do odrzucenia spadku dopiero po jego prawomocności (art. 583 k.p.c.). Zauważyć należy, że czynność przekraczająca zwykłego zarządu majątkiem dziecka dokonana bez zezwolenia sądu opiekuńczego jest nieważna i nie można być konwalidowana.

W świetle powyższych rozważań nie budzi wątpliwości Sądu Okręgowego, że podjęcie czynności zmierzających do uzyskania zezwolenia na odrzucenie imieniem dziecka spadku w terminie 6 miesięcznym od chwili, gdy dziecko dowiedziało się o terminie swego powołania (art. 1015 k.c.) powoduje to, że termin ten jest zachowany – niezależnie od tego, kiedy ostatecznie w następstwie wydanego przez sąd opiekuńczy zezwolenia zostanie złożone oświadczenie o odrzuceniu spadku przez dziecko.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił:

I. Naruszenie prawa materialnego, tj.: art. 1015 § 1 k.c. w zw. z art. 101 § 3 k.r.o. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż podjęcie czynności zmierzających do uzyskania zezwolenia na odrzucenie imieniem dziecka spadku w terminie 6 miesięcznym od chwili, gdy dziecko dowiedziało się o tytule swego powołania powoduje to, że termin ten jest zachowany i to niezależnie od tego kiedy

ostatecznie w następstwie wydanego przez sąd opiekuńczy zezwolenia zostanie złożone oświadczenie o odrzuceniu spadku przez dziecko.

II. Naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: art. 670 k.p.c. w zw. z art. 671 § 1 k.p.c. przez brak zbadania z urzędu i zapytania uczestniczki A. B. w trybie zapewnienia spadkowego (uzupełniającego wobec już złożonego lub ponownego jego odebrania) czy spadkodawca miał rodzeństwo, zstępnych rodzeństwa oraz czy żyją rodzice spadkodawcy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Z art. 1015 § 1 k.c. wynika, że termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku wynosi sześć miesięcy. Początkiem tego terminu jest dzień, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swojego powołania. Natomiast w razie odrzucenia spadku przez spadkobiercę, co miało miejsce w rozpoznawanej sprawie, traktuje się go tak jakby nie dożył on otwarcia spadku (art. 1020 k.c.). Oznacza to, że w sytuacji gdy obie uczestniczki postępowania odrzuciły skutecznie spadek po Z. C., cały spadek dziedziczył małoletni syn A. B., K. B. Termin do złożenia przez niego oświadczenia o odrzuceniu spadku rozpoczął bieg z chwilą skutecznego odrzucenia spadku przez jego matkę A. B. Przedstawiciele ustawowi małoletniego niewątpliwie bowiem dowiedzieli się o tytule powołania K. B. do spadku, z chwilą złożenia przez jego matkę oświadczenia o odrzuceniu spadku, czyli w dniu 25 czerwca 2009 r.

Trafnie Sąd Okręgowy stwierdził, że skoro K. B. był w tym czasie małoletni, do złożenia przez niego oświadczenia o odrzuceniu spadku po Z. C. znajduje zastosowanie art. 101 § 3 k.r.o. Odrzucenie spadku jest niewątpliwie czynnością przekraczająca zwykły zarząd majątkiem dziecka. Do skutecznego złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po małoletnim K. B. wymagane było wobec tego zezwolenie sądu. Nie znajduje jednak uzasadnienia pogląd Sądu Okręgowego, na co słusznie zwraca uwagę w skardze kasacyjnej wnioskodawca, aby sześciomiesięczny termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku przez małoletniego liczyć w ten sposób, że do jego zachowania wystarczy, aby jego przedstawiciele ustawowi wystąpili, przed upływem tego terminu, do sądu z wnioskiem o wydanie im zezwolenia na odrzucenie spadku przez małoletniego.

Termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku, przewidziany w art. 1015 § 1 k.c., jest terminem zawitym. Jego upływ powoduje więc utratę uprawnienia do skutecznego złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. Podkreślić należy, że ustawa wymaga, aby to w tym terminie złożone zostało oświadczenie zainteresowanego spadkobiercy. Brak wobec tego jakichkolwiek argumentów, aby w przypadku małoletniego uznać, że termin ten został zachowany, gdy przed jego upływem rodzice wystąpili do sądu o udzielenie im zezwolenia, o którym mowa w art. 101 § 3 k.r.o. Z art. 1015 § 1 k.c. wynika jednoznacznie, że rodzice powinni w imieniu małoletniego złożyć oświadczenie o odrzuceniu przez niego spadku przed upływem sześciu miesięcy, od dowiedzenia się przez nich o tytule powołania go do spadku.

W rozpoznawanej sprawie rodzice dowiedzieli się o tytule powołania K. B. do spadku w dniu 29 czerwca 2009 r. Od tego dnia zaczął więc biec sześciomiesięczny termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po Z. C. przez jego rodziców. Postanowienie sądu rodzinnego o udzieleniu im zgody na złożenie takiego oświadczenia uprawomocniła się 6 listopada 2009 r., czyli jeszcze przed upływem terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. Bezsporne jest, że takie oświadczenie A. B. złożyła zaś dopiero 12 maja 2010 r. na rozprawie.

Wykładnia art. 1015 § 1 k.c., przyjęta przez Sąd Okręgowy w zaskarżonym postanowieniu, prowadzi prostą drogą do tego, że wbrew wyraźnemu brzmieniu tego przepisu, w przypadku małoletniego oświadczenia o odrzuceniu spadku mogłoby zostać złożone w każdym terminie, który uznają za właściwy jego rodzice, a więc nawet po kilku latach od dnia, w którym dowiedzieli się oni o powołaniu małoletniego do spadku. Jest ona nie tylko sprzeczna z literalnym brzmieniem tego przepisu, ale także nie przemawiają za nią żadne argumenty natury celowościowej. Krótki termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku ma swoje uzasadnienie w konieczności jak najszybszego przesądzenia komu ma przyspaść spadek i kto będzie ponosił odpowiedzialność za długi spadkowe. Wobec tego niedopuszczalna jest wykładnia, która odwleka przesądzenie tych spraw na bliżej nieokreśloną przyszłość. Tylko po rozważeniu okoliczności konkretnej sprawy, biorąc pod uwagę z jakich względów nie zostało złożone przez rodziców małoletniego oświadczenie o odrzuceniu spadku, w terminie określonym w art.

1015 § 1 k.c., można rozważać czy jego niedotrzymanie byłoby usprawiedliwione. Skoro zaś w zaskarżonym orzeczeniu Sąd Okręgowy ograniczył się do stwierdzenia, że do zachowania terminu z art. 1015 § 1 k.c. w przypadku małoletniego wystarczy złożenie przez rodziców wniosku o wydanie zezwolenia, o którym mowa w art. 101 § 3 k.r.o., to zarzut naruszenia powołanych przepisów, podniesiony w skardze kasacyjnej, uznać należy za w pełni uzasadniony.

Drugi z zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej może okazać się zasadny, gdyby sąd analizując przyczyny opóźnienia w złożeniu przez rodziców małoletniego K. B. oświadczenia odrzuceniu przez niego spadku, doszedł do przekonania, że oświadczenie takie jest jednak skuteczne. W takiej sytuacji ustalenie czy spadkodawca miał rodzeństwo, zstępnych rodzeństwa oraz czy żyją rodzice spadkodawcy, będzie niezbędne.

Mając na względzie, że zarzuty podniesione w skardze kasacyjnej okazały się uzasadnione Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji postanowienia.